

קריאת מגילת אסתר ביחיד

מאידך, רבינו גרשום סבר אחרת:

מרדכי מגילה רמז תשפב:

ורבינו גרשום פירש וזה לשונו: **יחיד הקורא את המגילה - לא יברך** לא לפניה ולא לאחריה, דאמר רב אסי מגילה בזמנה בעשרה, וכיון דצריך עשרה, **יחיד לא מחייב** (לא חייב) לקרות, דהיכי (ואם כן, איך) מברך? הא הוה ליה (הרי זה) מוציא שם שמים לבטלה... מגילה לא מחייב יחיד בקריאתה, הלכך, משום פרסומי ניסא (פרסום הנס) קרי להו (יקרא אותה) בלא ברכה.

❖ מה סובר רב אסי, לפי כל אחת משתי השיטות?

בכמה ראשונים מבואר שגם לשיטת רב, יש להשתדל לקרוא את המגילה יחד עם הציבור:

רשב"א מגילה דף ה עמוד א:

ויש לומר דאפילו רב מודה הוא שצריך לקרותה עם הציבור, משום דברב עם הדרת מלך, ופרסומי ניסא ברבים, אלא שלא הטריחוהו חכמים לאסוף ולכנוס עשרה כדי לקרותה.

ב. פסיקת ההלכה

נחלקו הראשונים האם הלכה כרב או כרב אסי:

ר"ף על הגמרא הנ"ל:

ואף על גב דחש לה רב להא דרב אסי (ואף על גב שרב חשש לשיטת רב אסי, ואסף אנשים בכדי לקוראה במניין), **קיימא לן כרב** (הלכה כשיטת רב), דהא (שהרי) רבי יוחנן קאי כותיה (במקום אחר התבאר שדעת רבי יוחנן כרב).

הרא"ש הזכיר בתחילה את שיטת הרי"ף (שהלכה כרב), אך לאחר מכן הביא שיטת החולקים:

רא"ש מגילה פרק א סימן ו:

וב'סדר רב עמרם' **פסק כרב אסי**, מדחש ליה רב לדרב אסי (מכך שחשש רב לדברי רב אסי), וכן מסתבר.

למעשה, לדעת רבים מהראשונים לכתחילה יש לקרוא במניין, אלא שאין זה מעכב בדיעבד, וכך נפסק להלכה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצ סעיף יח:

מגילה ב"ד ובט"ו **צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה, קורים אותם ביחיד.**

הרמ"א (סימן תרצ סעיף יח) הוסיף וכתב:

ואם קראו אותה בציבור, ואיזה יחיד לא שמעה, יוכל לקרות אפילו לכתחילה ביחיד, הואיל וקורין אותה באותה העיר בעשרה.

הקדמה:

נס פורים הוא הנס האחרון שנכנס לתוך התנ"ך. קריאת המגילה, כמוה כקריאת ההלל - הודאה לבורא עולם על הנס. נס פורים שהתרחש במעמקי פרס, בעוד אנחנו כפופים למלכות אחשוורוש ורחוקים מבניין בית המקדש, מלמד אותנו על אהבת ה' אלינו ועל השגחתו על הקיום הנצחי של עם ישראל, בכל מקום ובכל זמן.

שאלה: האם מותר לכתחילה לקרוא את המגילה ביחידות? כשקורא את המגילה ביחידות, האם רשאי לברך?

האם מספר חיילים שלא התאפשר להם לקבץ מניין, רשאים לצאת בשמיעת קריאת המגילה מאחד שיקרא עבור השאר, או שמא במקרה כזה צריך כל אחד לקרותה בעצמו?

א. מקור הדין

נחלקו האמוראים בגמרא, האם צריך לקרוא את המגילה דווקא במעמד עשרה אנשים:

תלמוד בבלי מגילה דף ה עמוד א:

אמר רב: מגילה, בזמנה (ביום י"ד באדר לפרזים, או בט"ו באדר בערים מוקפות חומה) - קורין אותה אפילו ביחיד. שלא בזמנה (לפני י"ד באדר, כפי שתקנו חכמים למקומות קטנים שלא היה באפשרותם לקרוא את המגילה בזמנה) - בעשרה.

רב אסי אמר: בין בזמנה בין שלא בזמנה - בעשרה. הוה עובדא (היה מעשה), וחש ליה רב להא דרב אסי (וחשש רב לשיטת רב אסי, ואסף אנשים בכדי לקוראה במניין).

את הצורך בעשרה ביאר רש"י (על הגמרא הנ"ל):

דבעין (משום שצריך) **פרסום ניסא**.

נחלקו הראשונים בהבנת שיטת רב אסי:

רש"י על הגמרא הנ"ל:

ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה - **מצוה** לחזר אחר עשרה **משום פרסומי ניסא, אבל אי (אם) לא אשכח (מצא) עשרה - לא אמר רב אסי דלא ליקרי (שלא יקרא).** שאין איסור קריאתה ביחיד, אלא מצוה לקרותה בעשרה.

ד. האם כשאין מניין כל אחד יקרא לעצמו?

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרפט סעיף ה: מקום שאין מניין, אם אחד יודע והאחרים אינם יודעים - אחד פוטר את כולם, (והם יוצאים ידי חובתם מדין שומע כעונה). ואם כולם יודעים - כל אחד קורא לעצמו.

המשנה ברורה ביאר יותר, והרחיב בעניין זה:

משנה ברורה על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק טו:

כל אחד קורא לעצמו - דאין היחיד מוציא חבירו אלא בעשרה. ולא דמי לשופר (ולא דומה למצוות שופר, שבה ניתן להוציא חבירו ידי חובה גם כשאין מניין), דקריאת המגילה הוי (היא) **כמו תפילה, דבעינן (שבכדי להוציא ידי חובה, צריך) עשרה דוקא.**

והנה הפרי חדש כתב, דכל זה הוא רק לענין לכתחלה, אבל **בדיעבד אם נתכוין לפטור חבריו - יצאו** אף על פי שכולם יודעים. **ובמגן אברהם מצדד עוד** דאפילו לכתחלה עדיף שיקרא אחד לכולן, משום 'ברוב עם הדרת מלך'. אמנם באליה רבה ובמטה יהודה, דעתם כהשולחן ערוך דכל אחד יקרא לעצמו, וכן העתיק בדרך החיים.

- ❖ כיצד ינהגו כשרק אחד יודע לקרוא בראוי?
- ❖ לדעת השולחן ערוך, כיצד ינהגו כשכולם יודעים לקרוא?
- ❖ למה זה דומה? למצוות שופר, או לדין תפילה?
- ❖ מה הדין בדיעבד, שכבר קרא להם?
- ❖ מהי דעתו של המגן אברהם?

ה. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

א. לכתחילה צריך לדאוג לקרוא את המגילה בפורים במניין וברוב-עם. עם זאת, חיילים שלא התאפשר להם לקרואה בציבור, יקראוה ביחידות, ובברכות לפניה אך לא לאחריה (אמנם הנוהגים כבן איש חי, מברכים לאחריה אף ביחיד).
ב. אף כשאין מניין, רשאי אחד לקרוא עבור השאר, אולם נחלקו הפוסקים אם גם כשהנוכחים יודעים לקרואה בעצמם, עדיף משום פירסום הנס שאחד יקרא לכולם, או שמא במקרה כזה ראוי לכתחילה שכל אחד יקרא בעצמו.

כלומר, אם כבר קראו מגילה באותו מקום בציבור, והיה שם אחד שלא שמע, אותו אחד אינו צריך לטרוח לקרואה בציבור.

אולם המשנה ברורה (על הרמ"א הנ"ל, ס"ק סד) כתב:

ועיין ביד אפרים, שכתב דדין (שדין) זה שהביא הרמ"א בשם אורחות חיים, אינו מוסכם לשאר פוסקים, ולכן אף בכהאי גוונא (במקרה כזה) יזהר אחר עשרה אנשים.

ג. האם מברך כשקורא ביחידות?

מדברי רוב הראשונים שהובאו לעיל, שבדיעבד יחיד קורא את המגילה, נראה שיש לברך על הקריאה. וכן נפסק להלכה:

רמ"א אורח חיים סימן תרצ סעיף יח:

וכשהיחיד קורא אותה בזמנה, **צריך לברך עליה.**

אולם, לגבי הברכה שאחר קריאת המגילה, נחלקו הפוסקים:

רמ"א אורח חיים סימן תרצב סעיף א:

ואין לברך אחריה (את ברכת 'הרב את ריבנו'). אלא בציבור. (אך את הברכות הראשונות, יש לברך גם ביחידות, וכנ"ל).

וכן כתבו פוסקים נוספים:

ילקוט יוסף אורח חיים סימן תרצ סעיף לז:

הקורא ביחיד, אף על פי שמברך לפניה כל הברכות, מכל מקום לאחריה אינו מברך, **שאינו ברכה אחרונה אלא בצבור.**

מנגד, יש הסוברים שיש לברך את הברכה האחרונה, גם ביחיד:

בן איש חי שנה ראשונה פרשת תצוה הלכות פורים אות יג:

הקורא יחיד, **יברך גם ברכה אחרונה** של המגילה... וכן המנהג פה עירנו, וכן ראוי לנהוג בכל מקום, ולא יאבד היחיד ברכה יקרה זו.

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

